

Huomioita nuottikirjoituksesta

Nuottikirjoitus on kieli sekä merkkijärjestelmä, jolla säveltäjä välittää musiikilliset ajatuksensa muusikoille edelleen esitettäväksi. Nuottikirjoituksena voidaan myös pitää minkä tahansa auditiivisen prosessin graafista esitystä. Nuottikirjoitus toimii siis soittajien esitysohjeena ja musiikin graafisena kuvauksena ja tallenteena. Musiikkiteoksen notaatio mahdollistaa myös teoksen epälineaarisen analyysin, joka merkitys on varsinkin tutkijoille tarpeen.

Nuottikirjoitus on pitkän historiallisen tapakulttuurin muokkaama sopimusjärjestelmä, joka on varsin suuressa määrin riippuvainen sopimuksista, kulttuurista, tyylistä yms. ulkomusiikillisista tekijöistä. Notaatio ei siis kuvaa kohdettaan, musiikkia, mitenkään absoluuttisesti. Samasta nuottikuvasta kuullaan jatkuvasti eri "tulkintoja" eli esityksiä. Lieneekö nuottikirjoituksen epämääräisyys syynä musiikkiesitysten runsauteen?

1600-luvulla voimakkaasti kehittynyt ja vakiintunut nuottikirjoitus on liittynyt pääasiassa ns. perinteisiin soittimiin ja on keskittynyt kuvaamaan niihin liittyviä perinteisiä katsottuja soittotapoja. Alati säveltäjien etsiessä uusia sointeja sekä niiden tuottamiseksi erilaisia uusia soittotapoja, on myös nuottikirjoitukseen kehitetty erilaisia uusia merkkejä ja merkintätapoja.

Koska nuottikirjoitus on väljä ja epäeksakti musiikin kuvausjärjestelmä, on sen automatisointi tietokoneelle varsin haastava tehtävä. Tietokonehan ei tee mitään itse, vaan kaikki on täytynyt sille kuvata eksaktissa muodossa, joten tietokonenotaatiossa on useita eri ominaisuuksia ja toimintoja jotka meistä ihmisistä tuntuvat alkeellisilta sekä itsestäänselvyyksiltä. On syytä kuitenkin huomauttaa, että "itsestäänselvykset" eivät ehkä olekaan niin selviä kuin ihminen olettaa.

Ottakaamme esimerkiksi vaikkapa kahdeksasosa staccato-nuotti. Kuinkahan pitkäksi tuo sävel soitetaan? Miksi sitä ei voisi kuvata vaikkapa tarkalla notaatiolla eli kuudestoistaosa-nuotilla ja tarpeellisilla tauoilla? Entäpä kohotahti, onko sitä oikeasti edes olemassa? Entä onko kaarilla eroa?

Notaatio sisältää lukuisia omituisuuksia, epämääräisyyksiä ja jopa ristiriitaisuuksia, mutta kysymykset eivät yleensä nouse esille, koska musiikkia opiskellaan opettajan tahi kuulohavainnon perusteella eli matkimalla. Opettaja tai äänite osoittaa omalla esimerkillään, perinnettä jatkaen, miltä työstettävän teoksen pitää kuulostaa. Notaatio onkin pääasiassa muistiinpanoväline, joka auttaa myöhemmin palauttamaan mieliin kuvaamansa teoksen soivan asun.

Nuottikirjoitusohjelmat jakautuvat kahteen pääryhmään¹; nuotinpiirto-ohjelmat sekä nuottikirjoitus-ohjelmat. Nuotinpiirto-ohjelmat ovat graafisia sovelluksia, jotka eivät pyrikään soittamaan niillä tuotettuja dokumentteja. Tällaisella ohjelmalla on varsin helppoa luoda graafisia partituureja sekä oppi- ja harjoituskirjamateriaalia. Valitettavasti näitä sovelluksia on harvassa, koska ne eivät palvele suuren yleisön tarpeita; tekijähän joutuu kuvittelemaan, kuinka hänen teoksensa soi.

Yleisempiä ovatkin nuottikirjoitus-ohjelmat, jotka siis pystyvät myös soittamaan niillä nuotintetun musiikin. Ne myös pystyvät kääntämään Midi-tiedostoja (.mid päätteiset musiikkitiedostot) nuottikirjoitukseksi ja päinvastoin. Tosin on muistettava, että artikulaatiot yms. eivät kuulu Midi-tiedostoformaattiin, joten Midi-käännöksen tulosta täytyy vielä muokata runsaasti.

Nämä nuottikirjoitus-ohjelmat edellyttävät ja olettavat tiettyjä perussääntöjä. Ohjelma osaa mm. kirjoittaa G-avaimen vain sen oikealle paikalle sekä se tietää etumerkkien järjestyksen yms. Luovalle tekijälle jotkut näistä säännöistä ovat joskus rajoite, jolloin on syytä palauttaa mieliin paperin ja kynän olemassaolo. Yleinen harhaluulo on myös se, että jokainen musiikkia tuottava henkilö omaa nuottikirjoituksen graafista silmää vaativan taidon. Nuottikuva on taidetta myös silmälle!

Muutama varoituksen sananen:

- nuotinnusohjelmat eivät helpota musiikin kirjoittamista eivätkä luovaa prosessia, ne ainoastaan auttavat teoksen jälkikäsitteilyssä (oikosoitto, stemmojen irrotus, korjaukset, selkeys jne.).
- monasti on syytä harkita tarkkaan onko aiheellista ja ennen kaikkea aikaa tehdä nuotti tietokoneella
- "Joka koneeseen tarttuu, se koneeseen hukkuu" (O. Romanowski 1976)

¹ Otto Romanowskin 1977 määrittelemä jako sekä terminologia.